

Райна Хр. Стефанова

Бъдеще време в сегашното или четвъртото измерение

... Допуска се грешката да се смята, че „фантастичната литература“ означава произволна литература... Когато пиша някаква история, когато самата история ме кара да я напиша, значи тя отговаря на нещо много дълбоко, може би неосъзнато.

Хорхе Луис Борхес

Задължително е научнофантастичното четиво да отхвърля конформизма в мисленето и във възможните обяснения за света: ако не да разчупи, то поне да пропука отлетите калъпи, в които подреждаме нашата история и където се готвим да положим и предвижданията за идното (и по такъв начин предварително да го осъдим на „доизживяване“).

Присъщо качество на научнофантастичното четиво е да застане между вероятното и неочакваното; свободно да се движи в миналото, настоящето и бъдещето. Да връчи на художествената измислица вълшебната пръчица на научното познание. Та нали науката и техниката са най-важните средства за овладяване и управляване на действителността. Знаем, че научната фантастика съчетава художественото познание с научното и художествената фикция (историята, разказа) намира свое продължение в прогнозирането на науката. Ражда се литературен хибрид, който забелязваме, че е такъв, само ако не е сполучлив. „Високата“ литература не пропуска да използва подобни случаи и да говори със снизхождение в своя представителен дом за бедния роднина, за субкултурата. Но въпреки това или именно заради това научната фантастика ни предупреждава с приятелско намигване: „Не ме приемай съвсем сериозно, читателю! Аз не съм художествена фотография на действителността, още по-малко самата действителност. Аз съм една игра. Аз съм една фикция!“ Но нали най-човешкото у човека са играта и усмивката – жаждата да разбира и да се изненадва.

Мишел Жори е лудическото начало с твърдата увереност, че „децата са единствената истина за човека“. Затова, читателю, когато разтвориш този сборник, а той принадлежи към френската поредица „Златната книга на научната фантастика“, ще разпознаеш в него всичките си боязни, напълно реални в нашите скучни три измерения; ще уловиш всичките си неспокойни погледи, отправени отвъд настоящето, към твоето бъдеще и това на твоята човешка общност. Ще откриеш и още нещо, което вероятно си забравил, че ти е нужно – обич, дълго скриваната и така заляняла милост към другия.

Сравняват създаденото от М. Жори с бунтовното разрушаване на формата от „новия роман“, с непознаваемостта на света, начупен на хилядите късчета субективно възприятие, с необузданите изблици на възбуждане у Борис Виан. Аз мисля, че трябва да го сравняват със самия него.

Син на селяни без земя, той не е нито селски бедняк, нито градски пролетарий. Още петгодишен започва да реди първите си забавни или страшни истории, за да минава по-бързо времето, докато го вземат

родителите му от детската градина. По-късно, в средния курс, припечелва парите за училищна такса, като замества учителя по физика в долните класове. Известно време и той е учител, дори за малко става възпитател на осиновените деца на Жозефина Бекер, „децата на света“. Той е заместник-бирник, търговски агент по изчислителни машини, счетоводител. Наградата „Жул Верн“ отличава едно от по-ранните му научно-фантастични произведения, „Машината на властта“. По-късно истинското признание го заварва отново на село, като надничар и учител по математика на съседските деца. Вероятно затова единственото, което казва на майка си, завръщайки се от гроздобер, е, че ето сега, когато приемат книгата му в голямо издателство, ще има възможност да замени счупения си нож с нов. С романа си „Несигурно време“ Жори внася многообещаващо обновление във френската научна фантастика.

„Несигурно време!“ – изрича селянинът, като поглежда към небето. Несигурно, невалидно за малкия човек е обяснението на историята, която му поднасят. Несигурна е новата кауза, която му предлагат да прегърне. Той отхвърля историята като дадена веднъж завинаги сигурност. Не крие недоверието си към вечно преднамереното ѝ представяне. Защото всяка интерпретация, преди да е научна, историческа или художествена, е социална и обслужва определена идеология. А досегашните идеологии не са отделили място в рая на малкия човек, и той е станал скептик.

Човечеството е в състояние на война от началото на света. Тази война малкият човек понася на плещите си, преживява я с изронената си душа. И всички му обясняват, втълпяват му, че войните се водят на негов гръб, но за негово добро. Той не им вярва и гледа с „огромни“ очи онова, което става около него. И други огромни, гигантски очи го наблюдават, преследват го с поглед, пронизват го. Вторият успешен роман на М. Жори е тъкмо така озаглавен – „Гигантските очи“. Нито първият, нито вторият са включени в настоящия сборник. Но ти

ще уловиш, читателю, дъха и духа им, понеже ще търсиш своето вътрешно време.

„Територията е картата. Територията е проекция на картата. Ако се унищожи картата, изчезва и територията!“ – промълвява с последни сили, преди да мине прага на смъртта, Бреслин Делатика. („Но коя територия?“) Онези, другите, са присвоили всички територии и са създали една илюзорна площ, която е своеобразен резерват за хората – подобно на някогашните резервати за последните индианци в Северна Америка.

Издирването и откриването на тази карта минава може би през

щастieto, което винаги изисква двама души, за да се осъществи – един мъж и една жена. И ако хората без колебание дават външен израз на неудовлетвореността си, ако гласно изкажат, че са ограбени, тогава вероятно ще престанат да изскачат отблъскващите чудовища от електрическите контакти и електрическите уреди („Планетата на кравите“). Ромеи Мара и Колет Деспорт се любят дълго и упойващо, за да спрат нашествието на злите духове от XXI век. И макар да е прогласена и отстоявана „пълната сигурност“ за всеки гражданин, Колет губи това чувство, щом Ромен се отдалечи на повече от десет крачки от нея. Така че за теб, читателю, остава възможността да откриеш времето като пространство на желанията, да свържеш минало, настояще и бъдеще в периметрите на едно възможно живеене. И кой знае, може би тогава заедно с автора ще чуеш как се смее времето.

В своите научнофантастични произведения М. Жори въвежда хронолизата. По-нататък ще разбереш, читателю, какво представляват хронолитичните препарати. Те влияят върху представата за време у индивида. Превръщат го в пътник във времето и той придобива способността да влиза в нечие друго съзнание, обикновено разположено в миналото. А понякога и в бъдещето – като „жълтия прах на времето“. Но всъщност тук не става дума за голямата биохимия на бъдещето, а за отношението към историята на човечеството и нейното тълкуване. И ако „новият роман“ се задъхва във формалистичните си търсения, М. Жори заменя тази самоцелност с очертанятия на конкретно, назовимо бъдеще, следователно с едно виждане за движението на времето като социална величина. В „Ураган над държавния секретар“ времето „се разваля“ на село, подложено на машинациите на управляващата икономическа и политическа върхушка. В „Жълтият прах на времето“ социално-политическият контекст се разширява и обхваща цялата планета. Завършекът на едно време-етап може да бъде начало за друго. Не е задължително те да бъдат подредени хронологически, според традиционните ни представи за време. Тези други, субективни представи за процеса време имат помежду си допирни точки. Могат да съществуват едновременно или по-точно в различни измерения. Сега, в края на XX век, разказвачи като М. Жори търсят за нас четвъртото измерение. „Ще започна отново, от нула, за да изживея един по-добър живот в един по-реален свят. Знаем, че имам шанс“ – споделя авторът в „Да живееш времето“, единствената новела, написана в първо лице и в която той ни разкрива в много по-интимна тоналност взаимовръзките време-памет. Всеки би могъл да има такъв шанс, своята зелена гумена топка, подсказва ни той.

В тази книга ще общуваш, читателю, с „лошо програмирани хора“ или, както се е казвало навремето, с „лошо възпитани хора“. Но тъкмо този тип човечи негодуват срещу манипулирането на бурята и дъжда, срещу превратното опазване на природата. В раздвояването си между спомена за миналото, разразяващата се буря в настоящето и желанието за душевен мир в бъдещето Жан Вейрак, сегашен държавен секретар и бъдещ министър, стига там, където никой и нищо не го заплашва. Жак Мариан и Джон Дикинджър пък започват страшната игра с времето и надеждата, знаейки, че единственият начин да избегнат атомната смърт е скъпоценният прах, оцветен в жълто. А последваш ли Симон Лаборд в един от екологическите резервати от ХХ век, ще разбереш, че в бъдеще на природата се отрежда само мястото на отморяваща забава („Памет за Еден“). Тогава разтревожено ще се попиташ каква ли ще бъде представата за рая през ХХI век. Чудаците, населяващи прозата на М. Жори, искат да устроят и големия „Празник на промяната“, който от стъпало на стъпало води към очовечаването, към легендарната Мара, невидимия свят, където личността постига най-пълноценното си развитие в съзвучие със собствената си същност и възможности. Вън Вариана владее онази сила на духа, която брани страната си с дървени пушки и през поражението ще удържи най-голямата победа – ще се намножи нейното семе. От такова семе ще се родят и „отрицателите“, онези, които въпреки огромната болка ще изкрещят: „Не!“

Научната фантастика е приказката на дваисети век. А има ли по-голямо предизвикателство за писателя от създаването на хубави приказки за възрастни деца? Тези, които ни разказва М. Жори, са за времето и неговите превращения, за пространството, за паметта, за енергийните и телекомуникационни системи. Те са красиви като всяка утопия, но са наситени с много повече човешка щедрост. Неочаквани са и понякога смущаващи. Създателят им тръгва от една подробност, от един факт и изгражда цялостна картина на изобразявания свят. И винаги са трудни. Но все пак направи едно усилие, читателю. Не оставай на първото, видимо равнище, не мисли за анархизъм и агностицизъм. Авторът не премахва разстоянието между въображаемото, предугаждането и действителността. Оставил е място и за теб. Влез в това пространство. Вярно, то се подчинява на принципа за несигурност на Жори („Това е възможно, но не съвсем сигурно!“), но той ще те отведе до подмолите на собствените ти страхове и надежди. Ще те накара да се замислиш за двойното значение на думата „история“ – историята като разказ, като литература и историята като процес, протичащ вътре в нашата човешка общност и тълкуван

от един разказвач. По своему читателят е другият разказвач на приказките. Всеки от нас ги носи в главата си, но все няма време да ги доизмисли и да ги облече в думи. Може би М. Жори ще те предизвика да го сториш: той ти открива четвъртото измерение.

КРАЙ

© 1990 Райна Хр. Стефанова

Сканиране, разпознаване и редакция: NomaD, 2008

Издание:

Мишел Жори. Жълтият прах на времето. Разкази
Книгоиздателство „Георги Бакалов“, Варна, 1990

Преводач: Георги Ангелов

Рецензент: Ася Къдрева

Редактор: Светлана Иларионова

Библиотечно оформление: Богдан Мавродинов и Жеко Алексиев

Рисушка на корицата: Текла Алексиева

Художествен редактор: Иван Кенаров

Технически редактор: Пламен Антонов

Коректори: Янка Енчева, Паунка Камбурова

Френска, I издание

Дадена за набор на 4.II.1990 г.

Подписана за печат на 30.VI.1990 г.

Излязла от печат: месец юли 1990 г.

Изд. № 2309. Формат 70×100/32

Печ. коли 19,50. Изд. коли 12,62. УИК 14,11

ЕКП 95366 5637-248-90

Държавна печатница „Георги Димитров“, София

Michel Jeury. La fête du changement, 1975

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/9488>]